

Poeto B. Brazdžionio palikimas grįžo į Lietuvą

ALDONA RUSECKAITĖ

Palikimą nusprendė perduoti Maironio muziejui

Poetas Bernardas Brazdžionis iškeliavo amžinybėn 2002-aisiais metais. Po jo laidotuvių Lietuvoje Aldona Brazdžionienė, archyvo paveldėtoja dukraitė Dalytė Lovett ir kita dukraitė Bitutė Trotmann, poetė bičiulis Juozas Kojelis svarstė, kokiai įstaigai perduoti visą Brazdžionio literatūrinį, archyvinį ir memorialinį palikimą. Buvo tartasi su Lietuvos Rašytojų sąjungos Kauno skyriaus pirmininku Petru Palilioniu, su mumis, muziejininkais. Šeima nusprendė palikimą perduoti Maironio lietuvių literatūros muziejui. Priežastys buvo kelios.

Brazdžionis 1940–1944 metais buvo pirmasis Maironio muziejaus direktorius. Prieš pasitraukdamas į Vakarus, poeto šeima turėjo palikti savo namelį Žaliakalnyje ir kurį laiką dar slapstyti. Paskutiniąjį Aldonos ir Bernardo Brazdžionių bei jų trijų vaikų slapta vietą buvo Maironio namai. Be to, ir pats Brazdžionis po nepriklausomybės atkūrimo, lankydamsis Kaune, visada užsukdavo į Maironio muziejų, čia vyko jo kūrybos vakarai, čia, Maironio sode, jis buvo vainikuotas kaip Poezijos pavasario laureatas. Galop jo įrašas muziejaus svečių knygoje irgi yra svarbus: „Džiaugiuosi, kad Maironio namai ne tik muziejus, ne tik archyvas, bet ir literatūros sodas, kur skamba poetinis žodis“. Tad Maironio muziejus yra tarsi viena iš memorialių vietų, kurioje tinka įamžinti Brazdžionio atminimą. Tokiam šeimos sprendimui pritarė ir kultūros ministrė Roma Žakaitienė. Kultūros ministerija, aptarusi visas sąlygas su šeima, finansavo dviejų žmonių mėnesio komandiruočių į Los Angeles, CA.

Taip gegužės pirmomis dienomis šio straipsnio autorė ir muziejaus vyriausioji fondų saugotoja Jūratė Zalubaitė pakilome į tolimą kelią – į amžinai žydingąją Kaliforniją. Į Ameriką abi skridome pirmą kartą, todėl buvo kiek baugu, bet ir smalsu...

Brazdžioniai Los Angeles

Brazdžionių namelis Los Angeles, Indijos gatvėje, jau parodotas, gyvena jame jauna amerikietė pora. O praėjusių metų gegužę mus ten pasitiko ne tik Aldona Brazdžionienė,

bet ir jos sodinta didžiulė eglė – gatvės puošmena. Daug įvairiaspalvių gėlių, egzotiškų vaiskrūmių. Į Los Angeles Brazdžioniai atsikraustė 1956 metais. Tačiau po kurio laiko šį namą išnuomojo ir išvažiavo gyventi į Kalifornijos kaimą – į Vistą. Ten statė namą, užveisė sodą, ponė Aldona rėvėjo daržus, augino įvairius naminius paukščius ir netgi kiaulę... Koloms satyrikams buvo smagus pašmaikštavimas. Pvz.; satyrikas Antanas Gustaitis rašo: „Apsilankėm pas Bernardą / Vistos ieškom su žvake, / Žiūrėm – vargšas vienas nardo / Avizų plikam lauke, / Vienas plaktuku tuksena, / kala vinį panagiuos... / Aldona ožkelę gano / kaktusynuose dygiuos“. Į Vistą pas Brazdžionius suva-

ja, džiaugiasi kiekviena kartu praleista valanda ir diena. Tarp jų spinduliuoja tikra meilė ir pagarba. O kai Dalytė atsiveždavo jauniausiąją šeimą atžalėlę – pusės metų juodaakį Bernardėlį, Mociūtė nušvirdavo ir, užmiršusi viską pasaulyje, sakydavo: „koks jis gražus“. Poetas Bernardas šio vaikelio jau nebematė.

B. Bernardo rinkinys parkeliavo į Kauną

Didžiulis poeto Bern. Brazdžionio rinkinys parkeliavo į Kauną, į Maironio lietuvių literatūros muziejų. Kiek jau teko paliesti ir apytikriai skaičiuoti – patirtis kužda, jog visas palikimas gali sudaryti apie 30 tūkst. eksponatų.

Širdis apsidžiaugė: gana keliaut... gana keliaut...

žiuodavo rašytojai, kitų žanrų menininkai, dailiųjų menų klubo nariai čia rengdavo savo sambūrius. Taip formavosi ir Brazdžionio archyvas – iš to laikotarpio išlikę daug fotografijų, rimtos ir kalambūrinės kūrybos, net Aldonos užrašai, kada kokį paukštį patupdė ant kiaušinių ir kiek išsirito mažylių. Tokios žmogiškos detalės klasikams suteikia šiltų spalvų. Po trylikos metų Brazdžioniai vėl grįžo į Los Angeles. Namai nedideli, vieno aukšto. Svetainė, sujungta su valgomuoju ir virtuve, miegamasis, duktaraitė ar svečių kambarys su išpuodingomis, plačiais ir uždara sodelelį atstumiamomis durimis. Uzdaras sodas – jauki, intymi namų erdvė poilsiui, svečiams, pokalbiams ar šiaip vienetės valandėlei.

Mėnesį gyvenant Brazdžionių namuose, mums didelį įspūdį padarė šios šeimos moterų ryšiai.

Kai poetas Bernardas 2002 metais atšventė savo 95-metį ir pasakė, kad jau deda tašką, per žmonos Aldonos 90-tąjį gimtadienį – liepos 11-ąją iškeliavo Dangun, jo giliame baltos odos fotelyje prie lango liko sėdėti Aldona. Išmintingai sypsojo, mąstė ir sakė, kad nebūgu pabūtų vienai, prisiminti praeitį. Nors šiuose namuose augusios dukraitės Dalytė ir Bitutė savo brangią Mociūtę, ypač rūpestingai saugo ir globo-

ja. Brazdžionis savo archyvą buvęs sukrovęs darbo kabinete ir namo rūsyje, vadintame „po grindžių“. Poetas net buvo sukūręs tokį eilėraštį: „Prašau į mano biblioteką, / Po pat namu giliai rūsį. / Istorija ten upėm teka / Prašau į mano biblioteką / Tau kiekviena knyga ten šneka. / Nors bibliofilas ir nesi / Prašau į mano biblioteką / Ten po namu giliai rūsį“. Tiek kabinete, tiek rūsyje knygų ir archyvo prikrauta nuo grindų iki lubų. Konstrukcijos brazdžioniškos, pavojingos, savo darbo lentynėse, kartoninėse dėžėse, įėjau pajudinsi ne pagal tvarką, gali visa lentynų siena nukristi ant galvos... Bet mes konstrukcijas perpratome, nebuvę pavojinga, buvo labai įdomu.

Memorialinėje palikimo dalyje yra nemažai paveikslų. Poetas didžiausiu savo turtu laikė knygas ir nedidelę paveikslų kolekciją. Parkeliavo K. Šimonio, J. Rimšos, J. Bagdono, V. Kasiulio, V. Petravičiaus, V. K. Jonyno, D. Tarabildienės, P. Augiaus, R. Arbaite ir kitų menininkų darbų. Maironio gražus fotoportretas su laurų šaka, kabojęs kabinete priešais darbo stalą. Pats darbo stalas, darbo kėdė, dalis knygų lentynų, svetainės staliukai, kelios stalinės lempos, lagaminai, trišpalvė vėliava, valstybiniai apdovanojimai, rankšluostinė, laikrodis, rodantis tris laikus – Kauno, Los Angeles, New York,

kaklaraščių, peteliškių, sąsagų kolekcija. Daugybė įvairių ženklelių, suvenyrėlių, fotoaparatas, parkeriai, akiniai, portfeliai, rožinis, maldaknygės, net kartoninės dėžės, kurias poetas taip vertino, tvarkydamas ir skirstydamas archyvą.

Nežinau, ar kiekvieno Lietuvos rašytojo bibliotekoje rastume tiek knygų ir tiek lietuviškos spaudos, kiek jos radome ten. Beveik visa Lietuvos ir išeivijos literatūra, daugybė autorių, jų pirmosios ir paskutinės knygos, su autografais ir be jų. Daugiausia pokarinė, šiuolaikinė literatūra. Kas buvo sukaupta prieš karą, liko Lietuvoje. Nedaug pasisekė vėl iš to laikmečio surinkti ir išsaugoti. Bibliotekos spektras – nuo A. Gudaicio – Guzevičiaus iki kokio nors šiuolaikinio jaunojo poeto. Bet įdomiausia yra tai, kad Brazdžionio bibliotekoje knyga buvo lyg gyvas daiktas: su ja ginčijamasi, diskutuojama, džiaugiamasi arba pykstama. Kai kuriose knygose pilna pieštukų prirašytų pastabų, pabraukimų, klausimų lyg autoriui, lyg sau. Į kitas knygas prikašioti lapelių, ant kurių vėlgį užrašytos pastabos, replikos, mintys, perkūrimai. Spauda tapo pat pilna tokių marginalijų.

Laiškai. Jų keletas tūkstančių. Besklaidant ir beskaitinėjant rašiusių ratas susidarė solius – apie 150 korespondentų. Daugiausia susirašinėta su savo karta, su panašiu pozicijų ar bendros veiklos autoriais. Tai P. Jurkus, A. Vaičiulaitis, J. Aistis, B. Babrauskas, L. Andriekus, K. Bradūnas, B. Raila, K. Grigaitytė, J. Jankus ir kiti. Daug susirašinėta ir su Lietuvoje gyvenančiais rašytojais. Rašė jam laiškus, netgi siuntė žemės žiupsnelius ar užrašus ant beržo tošies politiniai kaliniai, tremtiniai. Praše pagalbos, tikėjo, kad poetas gali daug nuveikti Lietuvos labui, laike Brazdžionį laisvės ir tikėjimo simboliu. O šmaikštusis Br. Raila viename laiške rašo: „Protokoluose viskas užrašoma sausai ir gražiai. [...] Tikroji ir įdomesnė istorija prasideda ne protokoluose, bet privačiuose laiškuose ir gyvenimo plepaluose“.

Iš tikro laišškai lyg kalnuota upė nuburbliuoja visų gyvenimus, laikmetį, įvykius – trumpai to neįmanoma aprėpti, bet

Poezijos valanda Maironio svetainėje po poeto Brazdžionio parodos atidarymo 2003 m. gruodžio 29 d. Zenono Baltrušio nuotrauka.

galima rašyti kultūros istoriją. Svarbu, jog Brazdžionis archyve palikęs ir savo paties rašytų laiško kopijas.

Fotografijos. Daugybė veidų, kai kurių jau niekada neatpažinsime, nes poetas neužfiksavo, o jį daug kas fotografavo. Visas gyvenimas fotografijoje: nuo gimnazistėlio iki amžinojo poilsio Kauno Petrašūnų kapinėse. Žavi nepaklusni garbana už ausies, elegantiška išdidi laikysena, šiek tiek pozavimo, kai kur šelmiškumas, žaislams. Namai, vaikai, draugai, aplinka, kūrybos vakarai, sugrįžimai į tėvynę, žmonių meilė ir šypsenos. Nuotraukų albumų parsivežta daug.

Poeto rankraščiai, juodraščiai, lapeliai, pirmosios eilutės brūkštelėjimas. Esu girdėjusi Brazdžionį sakant, kad pirmoji eilutė iš Dievo... Kas parašyta, niekas neišmesta, nes tai kūryba, kurioje kiekvienas žodis yra svarbus. Išlikę įvairūs užrašai, dienoraščiai, rankraščiai iš Vokietijos laikotarpio, iš vėlesnių – iki gyvenimo pabaigos. Brazdžionis jautė savo vertę. Grįždama su savimi parsivežiau pluoštelį Brazdžionio rankraščių – pamąstymų apie literatūrą, gyvenimą, tėvynę, rašytojo misiją. Viename lapelyje jis juokauja: „Po vieno vakaro Čikagoje prieina per pertrauką vienas entuziastas: Po, jūs antras mūsų Maironis. Gražus palyginimas. Kodėl ne. Norėčiau būti. Bet atsakau: „Ačiū. Malonu girdėti, bet gal geriau būti pirmu Brazdžioniu? Aš noriu rašyti kaip Braz-

džionis“. Dar svarbu, kad Bern. Brazdžionis per gyvenimą turėjo daug visuomeninių ir profesinių pareigų: redagavo įvairius leidinius, buvo ilgametis *Lietuvių dienų* žurnalo darbuotojas, du kartus buvo Lietuvių rašytojų draugijos pirmininkas. Iš tų darbų, iš to laiko yra likę nemažai kitų autorių archyvinės medžiagos – fotografijų, rankraščių.

Dokumentai. Įvairūs pažymėjimai, pvz., penki rašytojų draugijos ar sąjungos nario biuletai, išduoti Brazdžioniui Lietuvoje. Vokietijoje, Čikagoje, vėl Lietuvoje. Pasai, užrašų knygelės ir kt.

Visko aprėpti tikrai neįmanoma, tik galiu pasakyti, kad į muziejų parkeliavo visas Bern. Brazdžionio gyvenimas...

Pagaliau – paroda

Gruodžio pabaigoje atidarėme parodą, pavadintą Brazdžionio eilėraščių eilute: „Širdis apsidžiaugė: gana keliaut... gana keliaut...“ Archyvai jau atplaukė rugpjūčio gale, visuomenė labai nekantravo pamatyti savo mylimo poeto palikimą, tačiau mums, muziejininkams, dar teko padirbėti. Pervėžant apsidaužė baldai, kai kurie paveikslai iškrito iš rėmų, kiti išvis buvo neįremini. Visą tvarkę restauratorė, paveikslus rėmimo firmos, o stiklo spintas smulkiems eksponatams pagaminė muziejaus meistras. Be to, nebuvo lengva iš tokio didžiulio eksponatų kiekio atrinkti pačią

įdomiausią medžiagą, ją sugrupuoti, sudėlioti, sukabinti. Parodą stengėmės bent fragmentiškai kurti panašią į Los Angeles namelio aplinką: svetainės ir virtuvės detales, darbo kabinetas. Mat, nuskridę į Brazdžionių namus, pirmiausia viską nufotografavome: namą, augalus, geles, kambarius, smulkias detales, ypač akylai fiksavome poeto darbo kabineta, „pogrindį“. Žvelgdamos į nuotraukas, rengėme parodą.

Parodos atidaryme dalyvavo arkivyskupas Sigitas Tamkevičius, kultūros ministrė Roma Žakaitienė, kuri pasidžiaugė, kad Brazdžionio palikimas sugrįžo ten, kur jam ir tinka būti, ir kad dabar ji bus galima tyrinėti, dar daug ką sužinoti apie Brazdžionį, suvokti jo vertę ir minties svarbą. Atidarant parodą, susirinko labai daug Brazdžionio kūrybos ir asmenybės gerbėjų, aktoriat V. Kochanskytė ir P. Venslovas skaitė eiles, rašytojai A. E. Pušytė, A. Sučylaitė pasakojo prisiminimus, o partizanų ansamblis „Girių aidas“, kuriam vadovauja Brazdžionio bičiulis A. Paulavičius, atliko dainas poeto žodžiais. Jiems salė plojo atsistojusi.

Mus globojo ir padėjo

Jau seniai buvau patyrusi tiek daug meilės, gerumo, dėmesio ir supratimo, kiek jo mes su kolege patyrėme komandiruotės į Los Angeles metu.

Nukelta į 2 psl.

TURINYS

Poeto B. Brazdžionio palikimas Maironio literatūros muziejuje Kaune.

Filmo apie prof. Mariją Gimbutienę peržiūra Bostone.

Prisimenant A. T. Antanaitį. Krikščioniškojo teatro studija.

Partizanų muziejaus dešimtmetis.

Poeto Bernardo Brazdžionio parodos atidarymas sulaukė didelio visuomenės ir žiniasklaidos susidomėjimo. Iš kairės: muziejaus direktorė, parodos autorė Aldona Ruseckaitė ir kultūros ministrė Roma Žakaitienė. Zenono Baltrušio nuotrauka.

Poeto Bernardo Brazdžionio parodos fragmentas.

Zenono Baltrušio nuotrauka.

Filmas apie Mariją Gimbutienę

Pasaulinio garso lietuvių mokslininkė, archeomitologė, buvusi Kalifornijos universiteto profesorė Marija Gimbutienė (1921–1994).
Vladimiro Gulevičiaus (Eltos) nuotr.

Praėjusių metų pabaigoje Bostono lietuviai, bene pirmieji pasaulio lietuvių tarpe, pamatė režisierės Donna Read Amerikoje naujai sukurto dokumentinio filmo apie garsią archeologę Mariją Gimbutienę „Marija“ (naujas filmo pavadinimas „Signs out of time“ — „Ženkliai už laiko ribų“).

Subatvakarij rengė ALTS Bostono skyrius Tautodailės instituto. Bostono skyrius ir „Užjūrio Lietuva“ (www.uzjuriolietuva.net).

Savo įžanginį žodį „Užjūrio Lietuvos“ prezidentė Daiva Jaudegytė pradėjo Vytauto Skripkos eilėraščių ištrauka:

Man Gimbutienės knygą apie baltus
Užmigusių po galva tu
padėk.
Ten renkas mirę mūsų žemių
kalbos,
Ir prūsų vėles šnekas su
žvaigždėmis...

Marija Gimbutienė (1921–1994) gimė 1921 m. Vilniuje, baigė Kauno „Aušros“ gimnaziją ir Vilniaus universitetą. 1944 m. pasitraukė į Vakarus, kur gilinusi archeologijos, tautotyras ir religines istorijos žinias. 1946 m. Tiubingeno universitete, Vokietijoje, įsigijo filologijos daktarės laipsnį. 1949

Bostono kultūriniai subatvakariai: režisierės Donna Read dokumentinio filmo apie Mariją Gimbutienę peržiūra

saulio kultūros srityje) už savo knygą *Deivės civilizacija; Senosios Europos pasaulis*, kurią ji išleido San Francisco, CA, 1991 metais.

Ankstyviausiose Europos civilizacijos sluoksniuose ji surado įrodymų apie kultūras, kurios buvo sukurtos harmonijos ir bendradarbiavimo su gamta pavyzdžiu, kur moterys buvo išaukštinamos, deivės garbinamos, karai — nežinomi!

Marijos Gimbutienės atradimai atskleidė senovinę, plačiai paplitusią kultūrą, kuri klestėjo Europoje 6500–3500 m. prieš Kristų. Ši civilizacija buvo visiškai skirtinga nuo karalių, karių ir dievų — užkariotojų įvaizdžio, kuris dominavo mūsų praeties suvokime. Jos kasiėjimai ir interpretacijos parodo, kad civilizacijos priešaušryje Europoje dominavo kultūra, kurioje ir moterys, ir vyrai turėjo lygiavertį statusą ir galią. Lygiateisiška ir taiki „Senoji Europa“ galėjo egzistuoti tūkstančius metų be karų. Buvo atkasti šimtai moteriškų statulėlių. Piešiniai, skulptūros, vaizduojančios gimdancias deives, molinės būtybių su paukščio galva figūros ir šventieji žaltiniai — visa išaukštino gamtos atkuriamąsias jėgas.

Žiūredama į tūkstančius iškastų, analizuodama besikartojančių simbolių grupes, o taip pat pasitelkdama pagalbon savo išsamų mitologijos ir kalbų žinojimą, M. Gimbutienė atrado turtingą simbolinę kalbą, kurios centre buvo deivės figūra.

Marijos Gimbutienės darbai gilinasi į pačių klausimų esmę apie žmogaus prigimtį ir galimybes. Ar žmogiškos būtybės yra agresyvios ir dominuojančios, tesugebancios gyventi smurtu, sunaikinti viena kitą ir pačią Žemę? O ar mes esame pajėgūs sukurti kultūras, remdamesi taika ir bendradarbiavimu? Kas leidžia žmogui maruoti, ko niekas kitas neįstengia įžvelgti? Kokios jėgos turi sukurti moterį, kuri gali aiškiai aiškinti savo tiesas ir atlaikyti neišmaningą, bet stiprią kritiką?

Kodėl taip atsitiko, kad ši garbė: pirmiesiems pamatyti filmą atiteko Bostono lietuviams, papasakojo Tautodailės Bostono skyriaus pirmininkas Jonas Stundžia:

— Prieš metus laiko teko dalyvauti viename renginyje, kuriame buvo minima, jog Donna

Read ruošiasi išleisti dokumentinį filmą apie Mariją Gimbutienę. Per pažįstamus gavau Donna Read telefono numerį ir jai paskambinau. Užsimezgė graži draugystė. Birželio mėnesį D. Read lankėsi Andover, MA, kur ji parodė savo dar nepabaigtą filmą finansiniams rėmėjams. Mes gražiai pasikalbėjome apie Mariją Gimbutienę ir Lietuvą. Nors Donna Read kanadietė, atrodo, kad ji puikiai supranta lietuvišką dvasią. Tai aiškiai matyti filme. Jame Donna Read tai pat parodo, kaip Marija Gimbutienė jungia archeologijos mokslą su kitais mokslais, pavyzdžiui, — tautosaka ir etnologija. Prieš 20 metų toks jungimas buvo neįprastinas, todėl į jos darbus kai kurie tradiciniai mokslininkai žiūrėjo skeptiškai. 1989 metais Lietuvoje buvo išleista M. Gimbutienės knyga *Baltai*, kur

turėjo lygiavertį statusą ir galią. Lygiateisiška ir taiki „Senoji Europa“ galėjo egzistuoti tūkstančius metų be karų. Buvo atkasti šimtai moteriškų statulėlių. Piešiniai, skulptūros, vaizduojančios gimdancias deives, molinės būtybių su paukščio galva figūros ir šventieji žaltiniai — visa išaukštino gamtos atkuriamąsias jėgas.

Galima sakyti, kad laikas pakeitė nuomones apie Marijos darbų reikšmę ir vertę, tiek Lietuvoje, tiek Jungtinėse Valstijose. 2002 metais Lietuvoje išleistas Gimbutienės knygos *Baltų mitologija* įžangoje rašoma: „Laikas atėjo, kad tai būtų pasakyta apie lietuvių mitologiją: ji ne tik egzistuoja, bet yra nepaprastai turtinga ir turinti didelę reikšmę viso pasaulio mitologijos ir etnologijos tyrinėjams“.

Šiapus Atlanto vieno pagrindinių Mariją išgarsinti judėjimo koordinatorių yra Apura Burrows. Ji yra viena moterų dvasinio judėjimo dalyvių, kurią įkvėpė Marijos Gimbutienės gyvenimas ir darbai. Jos nuomone, savo moksliniuose rateliuose ir socialinėje aplinkoje Marija buvo didelis talentas. Kaip Apura aiškina, Marija grąžino Amerikos visuomenei jos pamirštą sampratą apie savo — indoeuropietišką kilmę.

Massachusetts valstijoje Marija įtakojo judėjimą „Moterų ložė“ — moterų organizaciją, turinčią naują ir skirtingą požiūrį į Marijos darbus. Judėjimo dalis Kalifornijoje vadinas „Starhawk“, kuri buvo viena iš prisidėjusių prie filmo sukūrimo. Ši grupė įkvėpė Donna Read jos kelionės į Kaliforniją metu.

Marijos Gimbutienės knygos.

Suvokdamas, kad filmo „Marija“ pasirodymas lietuvių visuomenėje bus nemažas įvykis, aš pasiskubinau gauti šio filmo kopiją pademonstruoti Bostono lietuviams.

Ir tikrai, mūsų visuomenėje — tai nemažas įvykis. Nors miela ir sava, tačiau maza ir dažnai tik lietuviškai leidžianti savo raštus, mūsų tauta ne tiek jau daug turi už Lietuvos ribų pagarsėjusių mokslininkų. Šio filmo parodymo proga Bostono lietuvių susilaukė pasveikinimo iš Lietuvos Respublikos ambasados JAV. Kultūros ir švietimo reikalų kuruojančios ambasados III sekretorės Jurgitos Dapkutės. Ji prisipažino atsitiktinai sužinojusi apie Bostono lietuvių piliečių klube rengiamą „Kultūrinį subatvakarij“, kurio metu bus rodomas naujas dokumentinis filmas apie pasaulinio garso lietuvių archeologę Mariją Gimbutienę. J.

Dapkutė prisipažino sužinojusi apie filmo rodyką iš buvusio bostoniško, latvių kilmės Maryland universiteto profesoriaus John Melngailis, kuris paprasčiausiai parodė šį filmą ir Washington, DC. J. Dapkutė pažadėjo pasekti gražiu bostoniškių pavyzdžiu ir artimiausioje ateityje surengti filmo peržiūrą Washington, D.C. gyventojams.

nantiems lietuviams bei jų draugams amerikiečiams, besidomintiems Lietuva, jos kultūra ir istorija. Jie taip pat prikimė, kaip svarbu yra garsinti Lietuvos vardą šios šalies piliečiams, o filmas apie Mariją Gimbutienę yra puiki proga ir geriausias to pavyzdys.

Pasiūsdama savo filmo kopiją Bostono lietuviams, Donna Read asmeniškai atsakė į „Kultūrinio subatvakarij“ koordinatorės Zitės Krukonienės klausimus:

Donna Read: 1993 metais San Francisco moterų grupės buvau paprašyta padėti sukurti filmą apie Mariją Gimbutienę. Apie dr. Gimbutienę aš sužinojau, filmuodama trilogiją „Moterys ir dvisingumas“, išleistą Kanados nacionalinės filmų tarybos. Tiesą pasakius, 1988 metais mes bandėme pasikalbėti su dr. Gimbuta, bet mūsų suplanuotam pokalbiui sutrukdė pakeistas laikas ir Marijos sveikatos problemos. Mūsų filmo finansavimas buvo grynai žmonių asmeniškas. Mes neturėjome bendrovės nei institucinių paramų. Visi mūsų pinigai, 150,000 dol. buvo paaukoti žmonių, kurie mylėjo Mariją, buvo įtakoti jos darbų, perskaitę jos knygas.

Šiuo metu mes esame filmo „pristatymo“ fazėje. Mes planuojame pasiųsti filmą į keletą festivalių ir į PBS. Pradedame reklamos kampaniją. Olimpia Dukakis buvo ilgalaikė Marijos draugė. Ji pasiūlė paslaugas, kaip filmo pasakotoja, ir jai pačiai labai patinka šis filmas.

Donna Read pripažino, kad buvo sužavėta Lietuva ir lietuvių savo kelionės į Lietuvą metu, taip pat bendraudama su lietuvių JAV ir Kanadoje. Ji pasakė puikiai suprantanti dr. Marijos meilę ir lojalumą savo kraštui bei jo žmonėms. Donna Read puikiai tai perdavė savo dokumentiniu filmu apie Mariją Gimbutienę „Marija“ (naujas filmo pavadinimas „Signs out of time“ — „Ženkliai anapus laiko“, ar „Ženkliai už laiko ribų“), kuris vasario 1 dieną pradėjo savo savarankišką gyvenimą Šiaurės Amerikoje: vasario 1 d. jis buvo parodytas West Coast festivalyje San Francisco, CA ir Arlington, MA; vasario 3 d. — Vancouver, BC, Canada; vasario 21 d. — Oak Park, IL. Informaciją apie premjeras galima rasti interneto puslapyje: www.GIMBUTAS.org ir www.belili.org.

Rima Krištaponytė-Girniuvienė

Poeto B. Brazdžionio parodos fragmentas.

Zenono Baltrušio nuotrauka.

Poeto B. Brazdžionio palikimas grįžo į Lietuvą

Atkelta iš 1 psl.
Pirmiausia mums labai rūpinosi Aldona Brazdžionienė, abi jauniosios dukraitės Dailė ir Bitutė. Kai baigėme darbą, Brazdžioniai šeima mums padovanojo nuostabią trijų dienų kelionę po Kaliforniją. Buvo taip įdomu, jog užsimiršo ir sunkios dežės, ir darbas nuo ankstauro ryto iki vėlyvos nakties. Mus globojo, vežiojo po muziejus, po gamtą rašytojai Pranas Visvydas, Alė Rūta, Juozas Kojelis, poeto Prano Lomberto sūnus Vitalis, rašytojas Petronėlis Orintaitis vyras Kazys Janutis, jo dukraitės Daina ir Viltis, žurnalistas Kazys Karu-

za, vertėjo Milton Stark žmona Aldona. Jie visi be galo nuosirdžiai vertino mūsų darbą ir mūsų misiją.

Juokinga ir keista, bet Kalifornijoje mums, šiaurietėms, naktimis ir rytais buvo vėsoka, truko geros kavos — taigi šiltais patalais ir striukėmis, rytine kava ir ekskursijomis mus lėpino Brazdžioniai kaimynai Dailė ir Vincas Anelauskai, kurie labai gailėjo, kad parduodamas namas ir jau čia nebebus senų mielų kaimynų...

Kelionė į Kaliforniją, galimybė susipažinti su Brazdžionio archyvu, bendravimas su žmonėmis, muziejų lankymas —

visa tai priimu kaip gyvenimo laimę.

Tik darbo pradžia

O Bern. Brazdžionio palikimo tvarkymas užtruks kelerius metus, šis rinkinys yra muziejuje didžiausias, teko įkurti skyrių iš dviejų darbuotojų, kurie dirbs tik prie Brazdžionio. Tuos kelerius metus nelaikysime poeto eksponatų uždarytu, artima 2007 metais Brazdžionio 100-metis, vėl bus paroda, ruošime medžiagą leidybai.

Muziejuje bus nuolatine ekspozicija, skirta Bern. Brazdžionui.

Filmo peržiūros pertraukos metu Bostono lietuvių susipažinta su dr. M. Gimbutienės kūrybos ekspozicija.
Dailės Bubnienės nuotrauka.

Tautodailės instituto Bostono skyriaus pirm. Jonas Stundžia.
D. Bubnienės nuotr.

Nuo Lemonto iki Panevėžio

VYTAUTAS BALIŪNAS

Panevėžį, Juozo Balčikonio gimnaziją, pasiekė liudnia žinia, kad 2003 m. spalio 25 d., nesulaukęs 77-ojo gimtadienio, Anapilin iškeliavo buvęs Panevėžio Berniukų gimnazijos mokinys, rezistentas, publicistas, literatūros kritikas, aktorius ir režisierius, JAV lietuvių visuomenės veikėjas, Vytauto Didžiojo ir Klaipėdos universitetų dėstytojas Algirdas Titus Antanaitis.

Nuo Panevėžio iki Lemonto

Gimė 1927 m. sausio 7 d. Trakelių vienkienyje (dabar jau buvusiam – tėvų sodyba šių dienų nesulaukė). Naujamiesčio valsčiaus ūkininkų šeimoje. Mokslo keliai per Kudrenų ir Naujamiesčio pradinės mokyklos 1938 m. atvedė į Panevėžio Valstybinę berniukų gimnaziją (nuo J. Balčikonio direktoriavimo laikų vadinta Vytauto Didžiojo berniukų gimnazija). 1944 m. kartu su kitais vyresniųjų klasių mokiniais septyniolikais Algirdas savanoriu išėjo į Lietuvos vietinę rinktinę (LVR). Tais pat metais, su dalimi likusių gyvų po mušio Žemaitijoje Tėvynės apsaugos rinktinės kovotojų, per Vokietiją, Austriją pasiekė JAV. Čia, baigęs komercijos mokslus, dirbo pagal specialybę. Įsijungė į JAV lietuvių visuomeninį gyvenimą. Laisvomis po darbo valandomis sudarė, parašė keletą knygų, šimtus straipsnių. Atkūrus nepriklausomybę, nuo 1994-ųjų keletą metų dėstė Vytauto Didžiojo ir Klaipėdos universitetuose.

Kelias į literatūrą

Pirmuosius, dar Naujamiesčio pradinės mokyklos mokinio rašinius išspausdino tuometinis vaikų laikraštis *Saltinėlis*. O šio leidinio jubiliejiniam numerio buvo ir aktyvus bendradarbis Algirdo nuotrauka. Tai buvo paskata jaunajam „rašytojui“ nepadėti plunksnos. Mokydamasis berniukų gimnazijoje, „Meno kuopos“ susirinkimuose skaitė savo eilėraščius, novelės, o, būdamas septyntoje klasėje – ištraukas iš rašomo romano *Vėjas ir jaunystė*. 1942/43 m. buvo išrinktas kuopos

valdybos sekretorium, 1943/44 m. jam patikėtos ir pirmininko pareigos.

Sunkiomis karo ir vokiečių okupacijos sąlygomis kuopos veikla buvo labai aktyvi: reguliariai vykdavo susirinkimai, buvo organizuojami literatūros vakarai, renkamos lėšos neturintiems mokiniams paremti. Vienas kuopos *spiritus movens* buvo Algirdas Titus Antanaitis.

Atvykęs į JAV pradžioje pragyvenimui duoną pelnė dirbdamas kroviku (pagal dabartinį naujądarą – logistikos specialistu), pardavinėjo geležinkelio bilietus, ir tuo pat metu studijavo komercijos mokslus. Kurį laiką dirbo *Naujųjų* redakcijoje. Redakcijos pavedimu pradėjo rašyti lietuviškos spaudos apžvalgas šeštadieniniams laikraščio priedams. Čia atsiskleidė jo gabumai literatūrai. Nors, baigęs studijas iki pensijos dirbo pagal specialybę komercijos

Nelegali veikla ir rezistencija

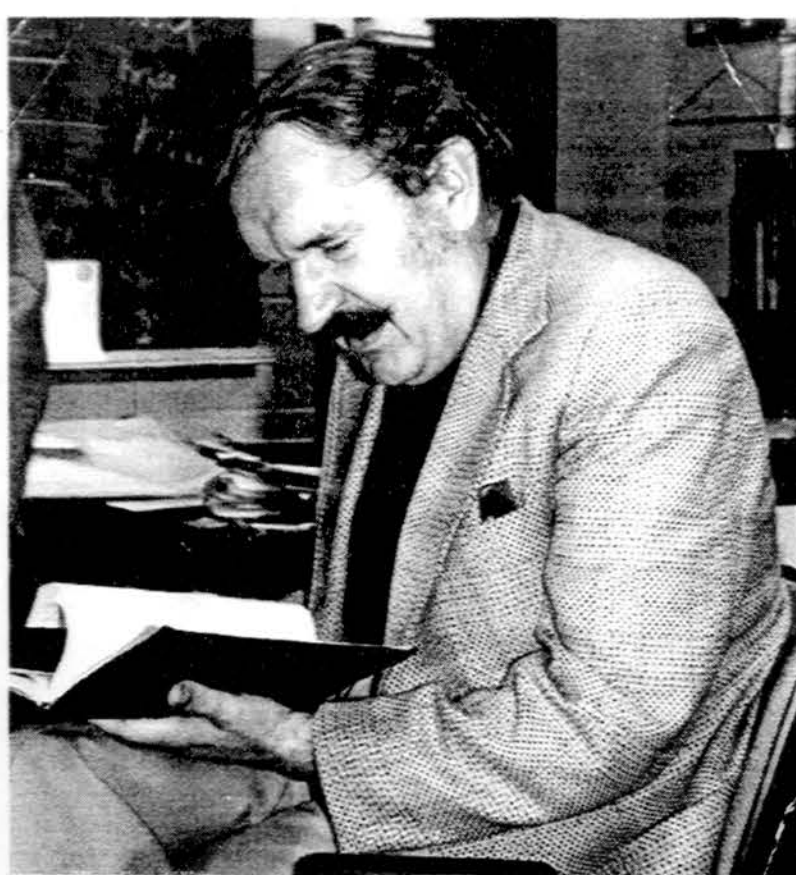
Besimokydamas Berniukų gimnazijoje, įstojo į nelegalią ateitininkų organizaciją (nuo 1930 m. jos veikla mokyklose buvo uždrausta). Katedros kaktombinėje salėje vykusiuose susirinkimuose klausėsi jaunimo direktorių kunigų Alfonso Lipnicko-Lipniūno, Alfonso Sušinsko, profesoriaus Jono Dovydaičio paskaitų. Dalyvavimas ateitininkų veikloje, bendravimas su šiomis asmenybėmis, turėjo įtakos jo ideologiniam brenimui. O tikroji rezistencinė veikla prasidėjo tragiškais Lietuvai 1940-aisiais. Nepriklausomoje Lietuvoje patriotiškai aukletie mokiniai skaudžiai išgyveno nepriklausomybės netektį. Visus sujaudino berniukų ir mergaičių gimnazijų direktorių atleidimas. Liepos 13 d. buvo suimti ir Panevėžio kale-

Kelonė nuo Lemonto iki Panevėžio užtruko 77 metus...

istaigose, trumpas laisvalaikio valandas skyrė literatūrai. Jo kritikos straipsniai, lietuviškų knygų recenzijos keletą dešimtmečių buvo spausdinami *Aktyviausioje*, *Dienoje*, *Aiduose*, *Metmenyse*, *Margutyje* ir kt. periodiniuose leidiniuose, *Lietuvių enciklopedijoje*. Prasidėjus Sąjūdžiui, jo straipsniai apie išeivius rašytojus, jų kūrinius pasirodė ir Lietuvos periodikoje, ypač mėgstamame *Knygnešyje*.

Bendravo su daugeliu užsienio lietuvių rašytojų. Ypač artima draugystė siejo su Mariumi Katiliškiu. Neatsitiktinai parašė jo išsamią biografinę apybraižą monografijai *Išėjus negrįžti* (1986). 1989 m. pasirodė jo sudaryta 448 p. knyga *Antras kaimas*. 1992 m. JAV buvo išleista beveik 900 p. monografija *Lietuvių egzodo literatūra*, turėjusi užpildyti sovietmečio Lietuvoje išleistos *Lietuvių literatūros istorijos* baltas dėmes. Jis buvo vienas knygos bendraautoris ir sudarytojas, monografijai pateikęs apie 100 p. Kartu su bendraautore A. Mickiene parengė ir Vilniuje išleido didelės apimties (877 p.) užsienyje gyvenančių lietuvių rašytojų autobiografinę knygą *Egzodo rašytojai*. Norėdamas Lietuvos moksleivius geriau supažindinti su užsienio lietuvių rašytojų kūryba, sudarė ir išleido *Išėjus literatūros skaitiniai* (K., 1997, 448 p.)

jime įkalinti Berniukų gimnazijos inspektorius Petras Butėnas, direktorius Elisonas. Mokinį tarpe jau iki mokslo metų pradžios brenimo priešsąjūdinių nuotaikų. 1940 mokslo metų pradžios iškilnėse pasireiškė pirmasis rezistencinis proveržis–mokiniai vieningai ir sutartinai užtraukė „Lietuva, tėvyne mūsų...“, tuo atkreipdami sovietinio saugumo dėmesį. Vykdydama naujos valdžios nurodymus, gimnazija turėjo pamiršti spalio revoliucijos XXIII metines. Minėjimo metu, užuot programoje numatyto „Internacionalo“, vel nuaidejo V. Kudirkos „Tautiška giesmė“. Išvakarėse buvo apgadinti, sudraskyti eisenai parengti plakatai. Demonstracijos metu mokiniai „nepagarbiai“ nešė „vadų“ portretus, „rodė netaktinę elgesį praeinančios Raudonosios armijos atžvilgiu“. Prasidėjo mokytojų ir mokinių tardymai. Pedagogai buvo priversti pasmerkti tokį mokinių elgesį ir nubausti „kaltininkus“. Keliems mokiniams buvo sumažintas elgesio pažymys, o Tigrisius Sidorovas, Povilas Jankauskas ir Algirdas T. Antanaitis, sumažinus elgesio pažymį, pašalinti iš gimnazijos. Pedagogų tarybos sekretorius, lituanistas Jonas Dičius, švelnindamas nukentėjusiųjų padėtį, posėdžio protokole įrašė ne „pašalinti“ bet „atleisti iš mokyklos“. Netrukus Tigrisius Si-

Algirdas Titus Antanaitis.

dorovas, Povilas Jankauskas, Antanas Jasnauskas ir Simonas Ulys buvo suimti, tardomi ir, jau karui prasidėjus, buvo nuteisti po 10 m. lagerio ir 5 m. tremties. A. Antanaitis išvengė suėmimo, pasitraukdamas iš Panevėžio. Mokslo tėsė Kėdainių gimnazijoje. Bet ir ten nerimavo. Vasario 16-osios išvakarių naktį su kitais mokiniais išnešė iš klasių „vadų“ portretus ir juos sudraskė, mieste paskleidė atsisaukimų. Ir vel prasidėjo kratos, tardymai. Saugumiečiai jo būte rado atsisaukimų. Lai-mei, kratos metu jo namuose nebuvo. Draugai apie kratą pranešė į Panevėžį, kur jis buvo trumpam išvykęs. Į Kėdainius nebeįgrįžo. Slapstėsi.

1941-aisiais, prasidėjus karui ir vokiečių okupacijai, A. Antanaitis grįžo į Panevėžį ir vel mokėsi savojoje gimnazijoje. Čia aktyviai įsijungė į „Meno kuopos“ veiklą.

Lietuvos vietinėje rinktinėje

Artėjant frontui iš rytų, 1944-aisiais, generolas Povilas Plechavičius organizavo Lietuvos vietinę rinktinę (LVR). Paskatinti gimnazijos direktoriaus Petro Butėno, sekdami savo mokytojų atsargos karininkų Jono Klivečkos, Petro Narinkevičiaus ir Juozo Steponavičiaus pėdomis, vyresniųjų klasių mokiniai kovo mėn., nebaigę mokslo metų, iškilmingai palydėti, savanoriais išvyko į LVR. Beveik visi gimnazistai pateko į Marijampolės karo mokyklą. Čia atvyko ir septyniokas A. T. Antanaitis. Netrukus gestapas suėmė LVR vadus. Dalį karių vokiečiai taip pat suėmė; vienus išvežė į Stuthof koncentracijos stovyklą, kitus – darbams į „Luftvaffe“ karinius dalinius, dalį suėmė, o dalis, jų tarpe ir A. T. Antanaitis, grįžo į namus. Tėvynės apsaugos rinktinės sudėtyje su Raudonosios armijos daliniais kovojo Žemaitijoje. Su dalimi po mušio likusių kovotojų per Vokietiją pasiekė Austriją (Vieną). Atvykęs į JAV, buvo mobilizuotas. Vel Europa, Viena... Demobilizuotas apsigyveno JAV ir straipsniais periodiniuose leidiniuose tęsė rezistencinę veiklą.

Aktorius, režisierius

Vokiečių okupacijos metais A. T. Antanaitis lankė Juozo Miltinio dramos studiją. Patiko. Nuo to laiko, kaip rašo atsiminimuose, aktorius kibirkštėlė ruseno jo širdyje. Po karo mieliai priėmė pasiūlymą vadovauti Čikagos lietuvių studentų savi-veiklai. Taip tapo sceninio humoro ir satyros vaidybinės grupės „Antras kaimas“ vadovu, režisierium, aktorium, libretų

autorium. Su populiariais spektakliais aplankė beveik visas JAV lietuvių gyvenamas vietas. 1989 m. lapkričio mėn. gastroliavo Lietuvoje. „Ekranu“ gamyklos kultūros rūmuose vaidino panevėžiečiams, susitiko su savosios, dabar jau J. Balčikonio, gimnazijos mokiniais. Gastroliu išvakarėse Čikagoje buvo išleista grupės vaidinimų istorija – puspenkto šimto puslapių knyga *Antras kaimas*.

Vel Lietuvoje

Po 45 metų, 1989-aisiais, pirmą kartą, ne tuščiomis rankomis, o su „Antru kaimu“, apsilankė savojoje gimnazijoje. Galvoje visam laikui grįžti ir išsvajotąją tėvynę. O kad nebūtų našta, siūlėsi gimnazijoje dėstyti komerciją, užsienio kalbas. Buvo duotas sutikimas. Tačiau atsikūrus Vytauto Didžiojo universitetą jį paviliojo. Nuo 1994-ųjų keletą metų jame ir Klaipėdos universitete dėstė egzodo literatūrą.

Ne kartą lankėsi Panevėžyje, gimnazijoje. Jos istorijos muziejui padovanojo savo išleistas knygas. 1994-aisiais Panevėžio G. Petkevičaitės-Bitės bibliotekoje, kartu su poetu Kaziu Bradūnu, bendravo su Panevėžio visuomene. Patarimais, įvairia medžiaga, atsiminimais daug prisidėjo, kad Pasvalio bibliotekai būtų suteiktas Mariaus Katiliškio vardas.

Liko nebaigti darbai

Neišsipildė jaunystės svajonė dirbti ir kurti Lietuvai. 59 gyvenimo metų tekso atiduoti sveikatai grįžti į Lietuvą. 59 metų, o kūrybai skirti tik kulkas, nuo tiesioginio darbo likusias, valandėles.

Bet ir jų metu parašė tiek, kad jo vardas patektų į enciklopedijas, žinytus ir lietuvių literatūros istoriją. Likimo ironija – svajonės apie Lietuvą, palikęs nebaigtus darbus, 2003 m. spalio 29 atgulė toli nuo tėvynės, Šv. Kazimiero lietuvių kapinėse Čikagoje. Paliko liudėti žmoną Aukšę, dukras Guodą, Dainą, Gailę, Indrę, Jūrą, vaikaičius Almį, Giedrę, Paulių, Ažuolą, Andrių, Giedrę. Lietuvoje jo nebesulauks seserys Emilija Vaitkevičienė, Danutė Antanaitytė, pusbrolis, Panevėžio Šv. Trejybės bažnyčios klebonas Bronius Antanaitis, kiti artimieji, plunksnos ir likimo draugai.

Amžino poilsio vietą Amerikoje žymės granitinė plokštė, o Lietuvoje Algirdui Titui Antanaičiui geriausiam atminimo simbolis būtų knyga su jo straipsniais, per dešimtmečius išblaskytas įvairiuose periodiniuose leidiniuose.

„MET“ susirūpino

P. PALYS

Pacia turtingiausia kultūrinė institucija Amerikoje laikoma Metropolitan („MET“) opera New Yorke. Tačiau nepaisant, kad ji yra apsigaubusi pasaulinės šlovės vardu, šlubuojanti ekonominė padėtis palietė ir ją. Operos vadovybė, neslėpdama fakto, sako, jog paskutiniųjų dvejų metų laikotarpiu sąskaitų knygos atsiradęs trūkumas – po 10 mln. dolerių kasmet. To priežastimi nurodoma prieš pora metų (rugsejo 11 d.), teroristų įvykdytas išpuolis, sunaikinęs World Trade Center. Po to išpuolio turistų New Yorke sumažėjo apie 25 proc., kas labai atsiliepė ir į operos lankytojų skaičių. Antra, ne mažesnė priežastis – pažymi „MET“ operos gen. vadovas Joseph Volpe, – sumažėjęs stambiųjų (per 25,000 ir daugiau) rėmėjų skaičius. Tačiau jis pasidžiaugia, kad su mažesniais aukomis (nuo 1,500 iki 25,000 dol.) rėmėjų skaičius yra pakilęs. Mažiau užsisakoma ir serijinių (iš 8) bilietų. Užuo to, jau antri metai yra įvesta ypač patraukli naujovė. Pagal ją, su savo pagedaujamomis operomis programą gali susidaryti pats.

„MET“ operos teatras per savo 120 metų veiklos istoriją, pradedant 2005 m. sezoną, pirmą kartą per du sezonus iš eilės sausio mėnesiais turės 2-ju savaičių pertrauką. Sakoma, kad sausioje, daugumai turistų išvažinėjus namo, teatre atsiranda nemažai tuščių vietų. Nurodoma, jog per tas dvi savaites Operos teatrą bus galima panaudoti kitiems renginiams, orkestras galės koncertuoti kur nors kitur, o choras repetuosias. Dėl tokio „MET“ programos pakeitimo nelabai džiugiai nusiteikę „American“ baletas, nes jis, operos sezoną baigus, pradeda savo baletų pastatymus. „MET“ operos pastatymų skaičius pasiliks nepasikeitęs, o tik išsities ilgiau į pavasarį.

Tokių būdu baletų pastatymai turės nusikelti į liepos mėnesį. „Savaime aišku, mes esame susirūpinę“, – sako „American“ baletų teatro vadovas Lewis Ranieri. – Kaip mes galėsime pasiūsti sezono bilietus, kai juos užsisakysite jau bus atostogauti išvažinėję?”

Apskritai vasaros metų teatrų lankytojų skaičius New Yorke sumažėja nuo 275,000 iki 200,000. Tuo laiku keletas Broadway teatrų visai neveikia. Neaiški padėtis atsirado ir su dideliu populiarumą turinčiomis, šeštadienių popietėmis, „MET“ operos pastatymų („Live“) radijo laidoms. Jos yra girdimos ne tik Amerikoje, bet ir kitose 42-oje pasaulio valstybėse, o jas girdi apie 10 mln. klausytojų.

Per 63 metus glaudžiai su „MET“ bendradarbiavusi ir gausiai tas radijo laidas rėmusi Chevron/Texaco, po šio (2003–2004) sezono pasitraukia. Tos „MET“ operos radijo transliacijos (20 operų per sezoną) kainuoja 7 milijonai dolerių. „MET“ operos vadovybė tikisi surasti ir artimiausiu metu paskelbti naują radijo laidų rėmėją.

Šeštadienines „MET“ operų radijo laidos girdimos ir Lietuvoje. Tačiau, taupumo sumetimais, ne visos – tik atitinkamai parinktos. Šį sezoną operų radijo transliacijos buvo pradėtos 2003 m. gruodžio 13 d. su Fromental Halevy opera „La Juive“ („Žydė“) ir užsibaigė š. m. balandžio 24 d. Wagner „Goetterdaemmerung“.

Krikščioniškojo teatro pradžia siejama su misterijomis viduramžiais. Jose buvo vaidinami epizodai iš šventųjų gyvenimo. Ne misterijos, o filosofinius kūrinius renkas statyti Prienų „Žiburio“ gimnazijos krikščioniškojo teatro studija. 2002 metais ją įkūrė kunigas Rytis Baltrušaitis, kuris yra ir studijos vadovas, ir režisierius. Gimnazijos direktoriaus J. Padlėsio paragintas ruošti tradicinę kalėdinę pamoką, R. Baltrušaitis sumanė režisuoti Antano Škėmos dramą „Kaleidų vaizdelis“, pagal kurią sukūrė spektaklį „Vandens as negeriu“. Vėliau krikščioniškojo teatro studija pastatė kitą įdomų spektaklį „Džonatanas Livingstonas Žuvedra“ / pagal R. Bach to paties pavadinimo knygą). Šiuo metu teatras žiūrovus kviečia į premjerinius dviejų dalių dramų „Numylėtinis“ spektaklius. Jie rodomi ne tik Prienų „Žiburio“ gimnazijos salėje. Su debiutu „Vandens as negeriu“ teatras aplankė Kauną, Alytų, Šventęžerį bei Gelgaudiškį, o su antruoju pastatymu pagal R. Bach kūrinių – Kaišiadoris, Molėtus bei Gelgaudiškį. Tikrųjų vertybių bei žmogiškumo ilgesys skatina jaunąjį režisierių ir gimnazistus ieškoti kūrybos džiaugsmo ir juo apdovanoti žiūrovus.

Provincijoje kuriančios krikščioniškojo teatro studijos sekminga spektaklių režisūra daž-

siteikę „American“ baletas, nes jis, operos sezoną baigus, pradeda savo baletų pastatymus. „MET“ operos pastatymų skaičius pasiliks nepasikeitęs, o tik išsities ilgiau į pavasarį.

Tokių būdu baletų pastatymai turės nusikelti į liepos mėnesį. „Savaime aišku, mes esame susirūpinę“, – sako „American“ baletų teatro vadovas Lewis Ranieri. – Kaip mes galėsime pasiūsti sezono bilietus, kai juos užsisakysite jau bus atostogauti išvažinėję?”

Apskritai vasaros metų teatrų lankytojų skaičius New Yorke sumažėja nuo 275,000 iki 200,000. Tuo laiku keletas Broadway teatrų visai neveikia. Neaiški padėtis atsirado ir su dideliu populiarumą turinčiomis, šeštadienių popietėmis, „MET“ operos pastatymų („Live“) radijo laidoms. Jos yra girdimos ne tik Amerikoje, bet ir kitose 42-oje pasaulio valstybėse, o jas girdi apie 10 mln. klausytojų.

Per 63 metus glaudžiai su „MET“ bendradarbiavusi ir gausiai tas radijo laidas rėmusi Chevron/Texaco, po šio (2003–2004) sezono pasitraukia. Tos „MET“ operos radijo transliacijos (20 operų per sezoną) kainuoja 7 milijonai dolerių. „MET“ operos vadovybė tikisi surasti ir artimiausiu metu paskelbti naują radijo laidų rėmėją.

Šeštadienines „MET“ operų radijo laidos girdimos ir Lietuvoje. Tačiau, taupumo sumetimais, ne visos – tik atitinkamai parinktos. Šį sezoną operų radijo transliacijos buvo pradėtos 2003 m. gruodžio 13 d. su Fromental Halevy opera „La Juive“ („Žydė“) ir užsibaigė š. m. balandžio 24 d. Wagner „Goetterdaemmerung“.

Krikščioniškojo teatro studija

LAIMUTĖ TIDIKYTĖ

Krikščioniškojo teatro pradžia siejama su misterijomis viduramžiais. Jose buvo vaidinami epizodai iš šventųjų gyvenimo. Ne misterijos, o filosofinius kūrinius renkas statyti Prienų „Žiburio“ gimnazijos krikščioniškojo teatro studija. 2002 metais ją įkūrė kunigas Rytis Baltrušaitis, kuris yra ir studijos vadovas, ir režisierius. Gimnazijos direktoriaus J. Padlėsio paragintas ruošti tradicinę kalėdinę pamoką, R. Baltrušaitis sumanė režisuoti Antano Škėmos dramą „Kaleidų vaizdelis“, pagal kurią sukūrė spektaklį „Vandens as negeriu“. Vėliau krikščioniškojo teatro studija pastatė kitą įdomų spektaklį „Džonatanas Livingstonas Žuvedra“ / pagal R. Bach to paties pavadinimo knygą). Šiuo metu teatras žiūrovus kviečia į premjerinius dviejų dalių dramų „Numylėtinis“ spektaklius. Jie rodomi ne tik Prienų „Žiburio“ gimnazijos salėje. Su debiutu „Vandens as negeriu“ teatras aplankė Kauną, Alytų, Šventęžerį bei Gelgaudiškį, o su antruoju pastatymu pagal R. Bach kūrinių – Kaišiadoris, Molėtus bei Gelgaudiškį. Tikrųjų vertybių bei žmogiškumo ilgesys skatina jaunąjį režisierių ir gimnazistus ieškoti kūrybos džiaugsmo ir juo apdovanoti žiūrovus.

Provincijoje kuriančios krikščioniškojo teatro studijos sekminga spektaklių režisūra daž-

nai pranoksta mėgėjišką teatrą. Tai patvirtina premjera „Numylėtinis“, sukurta pagal Karolio Voitylo, popiežiaus Jono Pauliaus II, dramą „Priešais juvelyro parduotuvę“ (meditacija apie santuokos sakramentą, tarpiais perauganti į dramą). Sausio 25-osios vakarą į jaukiai „Žiburio“ gimnazijos salę susirinko daugiau kaip 40 žiūrovų. Spektaklyje vaidino gimnazistai, galbūt tai kurie iš jų būsimieji aktoriai: Irina Lavrinovičė (Teresė), Darius Bertulis (Andrejus), Arūnas Kapočius (Adomas), Vita Jurkevičiūtė (Anna), Mantas Klima (Kristupas), Živilė Ablackinskaitė (Monika) bei vyresnio amžiaus Zuzana Bendinskaitė, vaidinusi Moterį.

Spektaklis „Numylėtinis“ pasižymi išbaigtumu ir žodžio, garso, šviesos, judesio darna. Puikiai parinkta ir išnaudota spektaklio erdvė: mokyklos rūsyje esantis koridorius, primenantis gatvę. Kaip tik joje vyko dramų veiksmas: filosofiskai apmąstoma Meilė, konkretiai gilinantis į dviejų šeimų – Teresės ir Andrejaus, Annos bei Stepono – meilę ir jai skirtus likimo išbandymus. Drama pradeda pirmosios poros sužadėtuvių, jų stovėjimu priešais juvelyro parduotuvės veidrodį ir svajonių, atsakomybės jūtimą už bendrą ateitį. Andrejus žūva, bet Teresė jį vis tiek myli ir užaugina gerą sūnų Kristupą.

Nukelta į 4 psl.

„Antras kaimas“, dalyvavęs vienoje, Čikagoje vykusioje, Poezijos dienoje. Priekyje iš kairės: Alida Vitaitė, Marytė Utz, „Antrą kaimą“ prievaidžia Algirdas Titus Antanaitis, Lilija Jasaitė ir Vida Gilydienė; antroje eilėje: Julius Lintakas, Rimas Vežys, Edvardas Tuskenis, Juozas Kapačinskas, Eugenijaus Butėno nuotrauka.

Partizanė. Laisvės kovų archyvas. 1994.

Tauro muziejui – 10 m.

ALGIMANTAS LELEŠIUS

Vos prasidėjus Atgimimui, sąmoningiausi, veikliausi Lietuvos politiniai kaliniai, tremtiniai, buvę partizanai teisingai suvokė savo patriotinę pareigą tautai: nedelsiant veikti, kad būtų gaivinama skaudi, tragiška, herojiška tautos daug pokario praeitis. Jie pradeda burtis į „Tremtinio“ klubą, vėliau tapusį Lietuvos Politinių kalinių ir tremtinių sąjunga. Visoje Lietuvoje įkurti šie skyriai. Prasideda aktyvi patriotinė veikla: statomi kryžiai ir paminklai žuvusiųjų atminimui, jų atidengimuose dalyvauja daug žmonių, rašomi prisiminimai, organizuojami patriotiniai svarbių datų minėjimai, leidžiamas tautinės savimonės, istorinės atminties gaivintojas – *Tremtinys*, ieškomi ir išskilmingai laidojami žuvusių laisvės kovotojų palaikai ir pan.

Veikliausi politiniai kaliniai, tremtiniai, buvę partizanai pradeda rinkti kalinimo, tremties, partizanų kovų išlikusias relikvijas, dokumentus, rankdarbius, nuotraukas, ginklus, šovinius ir pan. Natūraliai kyla mintis apie skirtų praeities kančioms ir kovoms muziejų įkūrimą. Deja, be valdžios paramos muziejų idėjos praktiškai lieka beveik nerealizuotos. Buvo 9 partizanų apygardos. Kiekviena turėtų būti didelis, turintis turtingą ekspoziciją, partizanų kovų, tremties ir lagerių kančių muziejus. Tokie muziejai turėtų būti taip pat didžioje miestuose (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje). Jie būtų nepaprastai svarbūs jauniosios kartos patriotiniam auklėjimui, tautos dvasios gaivinimui. Baigiasi keturioliktiesi nepriklausomybės metai. O ką turime? Keletą kuklių varganų ekspozicijų prie Kraštotyros muziejų. Kuklus muziejus yra Kaune, Vilnius nė tokio neturi (muziejus KGB rūsiuose iš Aukų gatvės pusės skirtas tik čia patyrusiems kančią).

Yra kukli ekspozicija Obelių, Alytaus kareivinėse, Druskininkuose. Kiek reikšmingesni muziejų turi Panevėžys. Tokia padėtis yra rūstus kaltinimas visų kadencijų seimūnų ir vyriausybės narių abejingumui, tam, kas yra svarbiausia, ko dabar trūksta tautos dvasiniam vertybėm.

Šiame niūriame fone yra tik viena šviesi išimtis – tai šiuolaikiškas, savitas, didžiausias Lietuvoje, turintis turtingą ekspoziciją, Marijampolės Tauro

apygardos partizanų ir tremties muziejus.

Jo atsiradimas – tai savotiškas stebuklas, tai naujas tarpinis įamžinantis tautos pokario kovų ir kančių istoriją. Gal ne atsitiktinai muziejus atsirado Suvalkijoje. Čia ir garsiausia Lietuvoje Rygiškių Jono gimnazija. Šis kraštas dėl susiklosčiusių istorinių tikrovų visuomet buvo pažangiausias Lietuvoje. Suvalkiečiai pasižymėjo atkakliu praktiškumu, racionaliu protu, intelektualumu.

Pirmosios Marijampolės ir apskrities politinių kalinių, tremtinių, partizanų surinktos kančių ir kovų relikvijos buvo eksponuojamos 1989 m. vasarą Marijampolės centriniame bibliotekoje. Vitas Akelaitis 1990 m. suruošė tūkstančio surinktų partizanų nuotraukų parodą Šaulių namuose, Gedimino gatvėje. Politinei kalinei Aldona Vilutienė kilo mintis įkurti Marijampolėje partizanų muziejų. Apejo visas instancijas, susidūrė su valdininkų abejingumu. Surinktus eksponatus teko slepti per 1991 m. sausio įvykius ir rugpjūčio pučą. A. Vilutienė prikabinė Marijampolės Kraštotyros muziejaus direktorių A. Urbanavičių laikinai priimti eksponuoti 92 eksponatus. Marijampolės LPKT sąjungos skyriaus taryba kreipėsi į Marijampolės savivaldybę bei Lietuvos Švietimo ir kultūros departamentą, prašydama, kad prie Marijampolės Kraštotyros muziejaus būtų įsteigtas Tauro apygardos partizanų ir tremties muziejus. Marijampolės miesto taryba tokį nutarimą priėmė 1992 m. kovo 18 d. Deja, nutarimas praktiškai nevykdomas. Iki 1993 m. A. Vilutienė visuomeniniais pagrindais priminė žmones ir kaupė eksponatus savo namuose. Galop tuometiniam miesto tarybos pirmininkui, šviesios atminties B. Bajerkevičiui, pakartotinai pareikalavus, partizanų muziejui buvo skirtos patalpos – sale Vytauto g. 29, o Aldona Vilutienė priimta į darbą. Iš administracijos nebuvo jokios nei materialinės, nei moralinės paramos, bet nepristigo gerų žmonių, palaikančių muziejų idėją ir talkinančių. Padojo tremtinio sūnus, dailininkas, dizaineris Artūras Kaminskas, Kraštotyros muziejaus buhalterė, Stefanija Vilkaitytė, Juozas ir Petronėlė Liudžiai, Elzė Borutaitė, Eugenija Ūsaitė, Pranutė Kareivaitė, Jurgis Nevulis, Juozas Murauskas, Alminas Zaveckas. Daug pasidarbavo Ona Pečiulytė, kuri ap-

vaziavo ne tik buvusią Marijampolės apskritį, bet pasiekė tolimiausius Lietuvos kampelius, kuriuose po lagerių ir tremčių gyveno buvę Tauro apygardos partizanų rėmėjai, ryšininkai, jų artimieji.

Kalvarijoje gyvenantys partizanai ir ryšininkai – Antanas Kružikas, Juozas Svitojus – surinko žinias apie pasipriešinimą Kalvarijos rajone, kuriame kovojo Vytauto rinktinės 4 kuopa ir dalis Perkūno rinktinės. Muziejaus kūrimui noriai talkino Anelės Senkutės – Pušelės sesuo Teresė Bridžiuvienė ir dviejų žuvusių brolių Žaldarių sesuo Antanina – Kūmutė, Raišupio mūšio liudininkas Algimantas Žukauskas, Anelė Bubnytė – Samuolaitienė, ryšininkė Albina Lakickienė, Jonas Deltuva, Juozas Draugelis, Danutė Akelaitienė, Stasė Jarumba-vičiūtė-Petronienė, buvusi viena pagrindinių apygardos štabo ryšininkų, Vincas Kulboka, perdavęs muziejui visą 1946 m. partizanų laikraščio *Laisvės žvaigždę* komplektą. Daug padėjo Anelė Strolienė, Anastazija

Pokario partizaninį karą buvo bandoma nutylėti, išbraukti iš tautos atminties

Varžukienė.

Muziejus buvo atidarytas 1993 m. lapkričio 21 d. Ekspozicija ir patalpas pašventino buvęs Vorkutos gulagų politinis kalinys kunigas Jonas Rusinas. Nuo lankytojų gausos ir dėl nekokybiško remonto ilinko salės grindys, tad 1994 m. rudenį komisija nutarė muziejų uždaryti remontui. Ekspozicija laikinai buvo perkelta į du Etnografinio muziejaus (Vytauto 31) kambarius.

Remontas vyko vangiai. Tik 1998.07.31 pagaliau buvo baigtas. Beliko šešiose salėse įrengti ekspoziciją. Savivaldybė, skyrių patalpas ir lėšas komunaliniams patarnavimams, ekspozicijos įrengimą finansuoti atsisakė. Apskrities surado vos 2,000 litų. Teko kreiptis į geros valios žmones Lietuvoje ir užsienyje. Tik jų dėka buvo sukurti stendai, baldai eksponatams ir įrengta ekspozicija, kokios tuometinio Kultūros ministro žodžiais, Lietuvoje daugiau nėra. Tai didelis jauno dailininko dizainerio Artūro Kaminsko nuopelnas. Muziejus buvo pakartotinai atidarytas 1999 m. balandžio 10 d. Atidaryme gausiai dalyvavo laisvės kovų dalyviai, tremtiniai, žuvusiųjų gi-

minės ir bendražygiai iš visos Lietuvos. Simbolinę juostelę perkirpo Lietuvos Respublikos Seimo pirmininkas Vytautas Landsbergis.

Per dešimtmetį muziejus gausiai papildė eksponatais, archyviniais dokumentais, žmonių prisiminimais. Jį aplankė tūkstančiai lankytojų. Daugiausia tai vietos moksleiviai, kareiviai, Marijampolės kolegijos studentai. Mėgsta lankytis užsieniečiai, kurie stebisi, kaip tokia maža tauta galėjo taip ilgai priešintis žiauriam, šimteriopai galingesniai priešui. Muziejų lanko ekskursijos iš visos Lietuvos.

Muziejus – ne tik istorija, ne tik kovų ir tautos genocido iliustracija, bet ir aukšto kilnaus idealizmo, neprilygiamo pasiaukojimo, vardan tautos aukojant gyvybę Laisvės aukurai šventovė. Joje žmogus atsigalauja, tarsi nusiplauna sielą nuo kasdienybės drumzlių.

Pirmoji muziejaus vedėja buvo politinė kalinė Aldona Vilutienė. Nuo 2000 metų muziejus vedė pareigose dirba tremtinys Justinas Sajauskas. Salių prižiūrėtoja Liuda Kaminskienė, kompiuterininkė – Laima Stankevičienė. Nuo 1996 m. muziejuje dirba tremtinys, Marijampolės kolegijos istorikas, Jonas Gustaitis (skaito daug paskaitų įvairiuose renginiuose) ir 1941 m. tremtinys, istorikas Algimantas Lelešius.

Ką matome ekspozicijoje

Muziejaus ekspozicijos pradžioje – savotiškas vitražas – languose stilizuotos eglių šakos simbolizuoja mišką – pagrindinį laisvės kovotojų prieglobstį ir gynėją, jo fone mūsų herbas – Vytis ir kovos simbolis – Vyčio kryžius.

Sienoje didelis paveikslas vaizduoja simbolinius, mistinius kovotojų už Laisvę. Jie pakylėti ant vaivorykštės, jos viename gale kryžius – tikėjimo, suteikiantio kovotojams galios, simbolis, kitame – valstybės simbolis – Gedimino stulpai: jie simbolizuoja kovos tikslą – Laisvę (ji buvo suprantama, kaip atkovota nepriklausoma valstybė). Kudirkos Tautiškos giesmės žodžiai primena praeities žinojimo svarbą atei-

čiai. Partizanų malda. Didelis Lietuvos žemėlapis su apygardų ribomis ir pirmųjų apygardų vadų nuotraukomis. Virš jo aukščiausios partizanų vadovybės vadų portretai. Skaitome: Pietų Lietuvos partizanų vadą plk. lt. Jonas Vitkus-Kazimieraitis 1901–1945. LLKS tarybos prezidiumo pirm. gen. Jonas Žemaitis-Vytautas 1909–1954. LLKS gynybos pajėgų vadas gen. Adolfas Ramanauskas-Vanagas 1898–1953.

Nemuno srities partizanų vadas Sergijus Staniškis-Litas 1899–1953. Stendas: Laisvės statula ir bendras skaičius žuvusiųjų visoje Lietuvoje partizanų – 30,000, Tauro apygardoje – 7,000.

Pirmoji salė

Tauro apygardos vadai eilės tvarka. Didelė grupinė TA vadų nuotrauka, grupinė Kestučio ir Žalgirio rinktinės kovotojų nuotrauka, grupinė jaunesniųjų vadų nuotrauka (nuotraukos gal šimtą kartų išdidintos, kokybė – puiki).

Nepriklausomybės laikų vėliava, išsaugota tremtyje, šifras.

Antroji salė

Naujas stendas: partizanų dokumentai. Vytauto rinktinės vadų didelė grupinė nuotrauka. Geležinio Vilko rinktinės vadų portretai. Aplankai su medžiaga apie partizanus. Vytauto rinktinės kovotojų ir vadų nuotraukos. Šarūno rinktinės Mindaugo burio partizanų didelė nuotrauka. Įvairūs kovinės amunicijos daiktai (šovinių juosta, šoviniai, kompasas, žiebtuvėlis) išdidinti partizanų antspaudų atvaizdai, ginklai, Geležinio Vilko rinktinės vėliava (kopija). Aplankai: „Kandis ir mirties namai“, „Tuskulėnų kankiniai“, „Lankytojų (atsiliepimų) knyga“, „Liepos būrys“, daiktai, rasiti, atkasant partizanų palaikus (uniformos skiautės, apavo likučiai). Rusiški kariški žiurnai, 1941 m. gamybos. Slėptuvės dangtis (minosvaizdis atrama). Didelės grupinės partizanų nuotraukos. Žalgirio rinktinės vadai.

Bidonas, kuriame buvo saugomi partizanų dokumentai ir šoviniai. Partizanų uniformos. Didelis stendas su partizanų nuotraukomis. Partizano V. Slendzko tapytas triptikas „Žuvinto mūšis“ 1945 m. rugpjūtis. Naujas stendas: partizanų spauda.

Trečioji salė

Partizanų karžygių portretai. Jiems suteiktas aukščiausias partizano įvertinimas – Laisvės kovotojo karžygio garbės vardas: Konstantinas Bajertius-Garibaldis (1903–1947), Petras Bartkus-Žadgaila (1921–1949), Juozas Kasperavičius-Visvydas (1921–1947), Jurgis Krikščionas-Rimvydas (1919–1949), Juozas Lukša-Skirmantas (1921–1951), Kazimieras Pyplys-Mazytis (1923–1949), Vaclovas Voveris-Zaibas (1922–1949), Juozas Vitkus-Kazimieraitis (1901–1946).

Žuvusio partizano nosinė, šalikas su užrašu „Už tėvynę“, šoviniai, puolaamoji granata ir kiti daiktai. Partizanų nuotraukos. Dailininko J. Čiuplio paveikslai: „Partizanai Juozas ir Vincas Borutos“, „Vytauto rinktinės štabo viršininkas V. Vabalas-Kunigaikštis“ (1919–1947). Partizanų motinos. Partizanų nuotraukų stendas. Naujas stendas (pažymėtas užrašu, kaip ir kiti nauji stendai, „Tauro muziejui – 10“).

Ekspozicijos atidarymas 1993 m. Aplankai: „Spauda apie mus“, „TA partizanų ir tremties muziejaus kūrimosi laikotarpio dienoraštis“, „Ieškėjimai, pralaimėjimai ir laimėjimai, kuriant TA partizanų ir tremties muziejų“. Naujas stendas „Muziejaus atidarymas 1999 m.“. Paveikslas „Valių mūšis 1945 gegužės 12 d.“ Dail. B. Valaitis. Nuotraukų stendas, vienoje nuotraukoje „Kunigas J. Lelešius-Grafas aukoja mišias miške“. Nuotraukų stendas „Žalgirio rinktinė“. Naujas stendas „Spausdintas žodis išliko“. Naujas stendas „Mirties namai“. Naujas stendas „Laiskai iš miško į Lietuvą“. Stendas „Laisvės nesulaukę“ (apie vyteniečių gimnazistus). Naujas stendas „Užkasti. Palaidoti“. Stendas „Karo mokykla Kazlų Rudos miškuose“. Stendas „DLK Vytauto štabo žūtis“. Stendas „Popierų šeima“. Stendas „Moterys kovoje už laisvę“. Stendas „Raišupio mūšis“. Dvi didelės pintinės (jomis buvo slapta nešamas partizanams maistas).

Ketvirtoji salė – „Budeliai ir jų aukos“

Priekyje stendas, skirtas Molotovo-Ribbentropo paktui. Dviejose stenduose – išniekin-

Ilgai truks iki visiško apsisvalymo nuo okupacijos padarytos žalos tautos sąmonei

ti partizanų kūnai. Trys stendai (vienas naujas), skirti kolaborantams, tarp jų blogio imperijos įkūrėjo V. Lenino gipsinis biustas ir budelio J. Stalino portretas, jo fone – spygliuota koncentracijos lagerio tvora ir sargybos bokštas. Dar vienas naujas stendas „Ką mena Bagdono namas?“ (apie stovintį ant partizanų kaulų buvusią sovietinių okupantų budelių būstinę). Stendas, vaizduojantis partizanų palaikų atkasimą ir iškilmingą palaidojimą. Kraupaus kankinimo įrankis – šaltkalvio spaustuvai pirštams traukti. Atminimo lenta (striub) nuo stribelnyčios sienos. Enkavedisto kabinetas. Stendas, skirtas 1940–ųjų išdavystei. Stendas skirtas striub žiaurumui. Dar vienas (ketvirtas šioje salėje) stendas, skirtas kolaborantams, po juo – žuvusių partizanų vadų nuotraukų stendas. Stenda „Gyventojų tremimo instrukcijos“, „Lietuvos rajonų sovietinio saugumo būstinių viršininkų pavardės“ (visi rusai).

Naujas stendas: ekspozicijos kūrėjai. TA žemėlapis, rašomoji mašinėlė su įdėtu atsiūkavimo tekstu, radio imtuvo dalis.

Stendas, skirtas TA įkūrimui, TA įkūrimo protokolo kopija, partizanų priesaikos tekstas, TA himnas. Didelės grupinės ginklų, uniformų partizanų nuotraukos. TA štabo narių portretai.

Penktoji salė – „Atmintis“

Centre – masyvus maumedžio kryžius, parvežtas Atgimimo pradžioje kartu su garsaus knygnešio Juozo Akelaičio – Suduvio palaikais iš Rytų Sibiro – Manzurkos (kryžius buvo pastatytas ant knygnešio kapo Manzurkoje). Dvi cinko dėžės, viena – Akelaičio, kita – taip pat knygnešio Juozo Bielskaus (iš Balsupio), tose dėžėse Atgimimo pradžioje buvo parvežti jų palaikai. Abipus kryžiaus paminklų ir kryžių nuotraukos. Prie kryžiaus – medinė tremtinės statulėlė. Kazlų Rudos dailininko 1941 m. tremtinio V. Gelgotos paveikslas „Pabėgimas iš tremties“. Nuotraukos, skirtos „Škausmo paženklintų akmenų“ akcijai (iš jų užrašytų akmenų buvo statomi paminklai). Stendas, skirtas moksleivių ir tremtinių konferencijai Kazlų Rudoje 2002 m.

Nauji stendai, skirti muziejaus dešimtmečiui: „Darbas su moksleiviais“, „Konferencija“, „Bendraminciai pasaulyje“. Įvairių mokyklų moksleivių rašiniai tautos kovos ir kančių tema. Stendas „Laisvės kovų saulėlydis“. Australijos lietuvių donavota prieškarinio laikų trispalvė.

Šeštoji salė – „Tremtinys, kalėjimai, lageriai“

Pradžioje gyvulinio vagono fragmento imitacija, jame – politinio kalinio maketas, jo fone – duomenys apie pirmosios ir antrosios bolševikinių okupacijų aukų skaičius. Ant grubių vertikalų sienų – spygliuota viela – okupacijos simbolis, po viela – dvi raudonos juostos – kruvinos kelių begais ir Sibiro simbolis, vietoj pabėgimų – išdidinti politinių kalinių numeriai, raudoni skaičiai – didžiausių tremčių datos, Sibiro vietovės, kur kalėjo ir buvo tremtiniai lietuviai, pavadinimai. Iš dešinės – Vilniaus KGB rūmų nuotraukos, priekyje – kaukolė su sukryžiuotais kaulais ir įspėjimais: Stoj! Strėliau! / lietuviškai:

Stok! Šausiu!) Primena lagerių draudžiamą zoną.

Salėje – didžiulė, per visą sieną panoraminė Sibiro gyvenvietės nuotrauka, apacioje – tremtinių daiktai, šalia – tremtinio maketas. Žuvusiųjų prieškarinio laikų nepriklausomos Lietuvos piliečių pasai, rožiniai, kai kurie daryti iš duonos, Net aštuoni stendai su meniškais politinių kalinių ir tremtinių moterų rankdarbiais, blogio imperijos žemėlapis su lemputėmis: baltos žymės tremties vietas, melynės – kalinimo. Prie sėdinties tremtinės maketo – jos maitintoja – rankinė siuvimo mašina. Kalėdaitis, siunčiamas iš Lietuvos į Sibirą kūčioms, vėplio iltis nuo tremtinių pragarmės – Laptevų jūros, senoviškos maldaknygės – pagrindinis tremtinių dvasios ramstis. Tremtinių altorėlis – meniškas siuviny. Grubūs lagaminai, su jais grįžo į tėvynę politiniai kaliniai ir tremtiniai, kai kuriuose – ranka nupiešti meniški atvirukai – pasveikinimai su Kalėdomis, Vėlykomis, gimimo ir vardo dienomis.

Keletas didelių stendų su politinių kalinių, tremtinių nuotraukomis. Du stendai skirti tragiškiausiam 1941 m. tremčiai. Didelė nuotrauka vaizduoja jauną lietuvaitę – Mordovijos lagerių politines kalines, šokančias „Kepurinę“. Vaizdas byloja, kad jaunystė ir ten nepalūžo, nepasidavė. Kitoje išdidintoje nuotraukoje – dvi miško medžių vertiančios tremtinės, užlenų iš kasyklų, kur dirbo lietuviai, kolekcija, spygliuotos vielos gabalėlis – kraupi lagerio relikvija.

KRIKŠČIONIŠKOJO TEATRO STUDIJA

Atkelta iš 3 psl.

Šių sutuoktinių gyvenimas apmąstomas prabėgus daugeliui metų, o Annos ir Stepono meilė dūžta dabar, žiūrovas scenoje regi šeimos susvetimėjimo dramą. Numylėtinis (absoliucios Meilės, Dievo simbolis) bando padėti nusivylusiai porai, bet nesėkmingai... Abiejų šeimų atžaloms – Monikai bei Kristupui – įsimylėjus, Anna ir Steponas (merginos tėvai) per vėlai suvokia savo gyvenimo klaidą... Kamierinė aplinka leidžia žiūrovams grimzti į meditaciją: apmąstyti scenos veiksmą, nukreipti į žmogaus vidų, patį žmogiskumo esmę – Meilę.

Tinkamai parinktas minimalus scenos rekvizitas: rąstai, stūpinės, dėžutės, senos šeimos fotografijos, kudiokio drabuželiai ir kita. Režisierius puikiai išnaudoja šias scenines metaforas (tiesa, kai kurios jų atkildusios iš profesionalių pastatymų), kurios žiūrovui padeda suvokti svarbiausią spektaklio idėją – žmogaus pašaukimą gyventi ir myleti. Apmąstoma žmogiškoji būtis, akcentuojama asmens atsakomybė už savo veiksmus ir šalia esančiuosius. Puikiai parinkta spektaklio muzika (klasikinė, religinė ir kt.) bei šviesų žaismas.

Po premjeros jaunieji aktorai nesukubėjo kilti nuo scenos vidurį stovinčio stalo, nes vis dar jautė spektaklio rimtį ir norėjo pasidailinti vaidybos išpūdziais. Krikščioniškojo teatro studija jau repetuoja monospektaklį „Palata Nr. 6“ pagal Antono Čechovo paties pavadinimo apsakymą. Vaidins vieną iš talentingiausių studijos gimnazistų Irina Lavrinovič. Teatro studijai linkime originalių idėjų!